

Malå och Norsjö kommuners gemensamma beredskapsplan för dammhaveri i Skellefteälven

Dokumenttyp	Dokumentägare	Beslutsinstans	Giltig till
Plan	Säkerhetssamordnare	Kommunstyrelsen	Tillsvidare
Upprättad av	Fastställd/uppriättad	Reviderad av	Senast reviderad
Ina Jeuthe, Fredrik Iderström	2025		
Dokumentet gäller för			Diarienummer
Malå och Norsjö kommuner samt gemensamma räddningstjänst			KS-25/00628

Syfte

Planeringen syftar till att skydda och rädda liv, egendom och miljö vid ett konstaterat eller nära förestående dammhaveri. Underlaget ska tydliggöra de konsekvenser ett dammhaveri medför, i eller utanför Malå och Norsjös kommunen, här efter benämnt kommunerna, samt fungera som ett underlag för förebyggande åtgärder.

Underlag och framtagande

Risken för ett dammbrott i Skellefteälven är mycket liten men den går inte att utesluta. Ett dammbrott i Skellefteälvens kraftstationer från Bastusel kraftstation eller uppströms bedöms kunna medföra svåra konsekvenser för delar av kommunernas invånare, besökare samt infrastruktur i form av vägar, el, tele och dataförbindelser med mera.

I beredskapsplaneringen har information inhämtats från externa myndigheter, dammägare och relevanta organisationer.

Konsekvensanalysens olika scenarier ger underlag för vilka beslut som kan behöva fattas. GIS-material med simulering av olika haveriscenarier finns hos räddningstjänsten samt kommunledningskontoret. Vissa delar av materialet är sekretessbelagt enligt Offentlighets- och sekretesslagen kap 18 § 13.

Konsekvenser

Dammbrott kan inträffa till följd av exempel bristfälligt underhåll, elfel eller underdimensionering. Erfarenheter från kriget i omvärlden visar dessutom att det är högprioriterat för en antagonist att slå ut teknisk infrastruktur. Höga dammar med stora magasin utgör den största risken och finns det bebyggelse nedströms kan skadorna och konsekvenserna bli mycket allvarliga. Ett dammhaveri innebär en snabb successiv höjning av vattennivån nedströms, dock inte som en flodvåg.

El-, tele-, IT, vattenförsörjning kan bli utslagna helt eller delvis under lång tid inom de delar av kommunen som drabbas. Skulle el-funktionen påverkas allvarligt kan kommunen komma att vara utan elförsörjning under en lång period. Samhällsviktig verksamhet finns i riskområdet för vattenutbredning. Vägar och broar kan översvämmas och överspolas och i värsta fall bli bortspolade.

Utrymningsbehovet beror dels på vilken damm som brister, dels den aktuella flödessituationen. För personer boende inom riskområdet för vattenutbredning kommer räddningsledaren att beordra utrymning.

Om elförsörjningen slås ut för längre tid förutsätts kommunen att rekommendera en allmän utrymning.

Ett dammbrott uppströms, utanför kommungränsen ger längre förvarningstid men allvarligare infrastrukturella konsekvenser, jämfört med ett dammbrott inom kommunens område – som ger kortare förvarning och mindre sådana konsekvenser.

Inriktning och samordningsfunktion (ISK)

I ett skede med konstaterat dammbrott i någon av de större dammarna uppströms i Skellefteälven kommer kommunernas krisledningsstab och sannolik krisledningsnämnd att träda i funktion för att hantera den uppkomna situationen.

Vid ett dammhaveri fungerar kommunens inriktnings- och samordningskontakt (ISK) som en nyckelfunktion för det fortsatta arbetet. ISK blir den inom krisledningen som mottar larmet från räddningstjänsten enligt larmlista. ISK tillkallar bedömningsmöte enligt kommunens rutiner och utifrån de kallas staben. Kommunens krisledningsstab har som sitt främsta uppdrag att samla lägesbild och samordna åtgärder med utrymning och kontakt med externa aktörer.

För att genomföra en snabb utrymning av många personer fordras en på förhand uppgjord utrymningsplan, där boende i riskområdet väl känner till när, hur och vart de skall utrymma. Planen och var den förvaras måste också vara väl förankrat hos staben.

Utrymning och avspärrning kommer att vara mycket personalkrävande, varför detta arbete måste planeras och genomföras i samverkan och tvärssektoriellt för att lyckas.

Efter genomförd utrymning behöver verksamhetsansvariga aktivera sina kontinuitetsplaner för att verksamheten ska kunna fortgå.

Ansvarsförhållanden

Förebyggande

Dammägarna har ansvaret för att dammarna är säkra. Kommunen och räddningstjänsten ansvarar för att förebygga och planera för olyckor som orsakas av riklig nederbörd eller dammhaveri.

Kommunerna ska informera boende i området om risker och utarbeta en särskild plan för räddningsinsatser. Riskinformation ska ske via hemsidan, trycka broschyrer och årliga informationsträffar med boende i riskområdet.

Vid fara

Räddningstjänstens ansvar

Vid ett dammhaveri ansvarar kommunens räddningstjänst för att larma, varna och rädda liv. Räddningstjänsten beslutar om utfärdande av VMA, Viktigt Meddelande till Allmänheten. Personer med delegation i kommunen har också rätt att begära sändning av VMA, om de skulle krävas. Därefter har räddningstjänsten som uppdrag att inleda utrymning i områden som kräver omedelbara insatser och utföra livräddning.

Räddningstjänsten spärrar av vägar upp uppdrag av polisen. Vägar som stängs av är de som riskerar att överspolas eller bortspolas. Detta görs för att skydda allmänheten och begränsa skador på människor, egendom eller miljön inom riskområdet.

Kommunens ansvar

Kommunen har samordnings- och verkställighetsansvar för utrymningen av allmänheten, de innefattar transport och mottagning av evakuerade.

Verksamhetschefer ansvarar för utrymning sina eventuella verksamheter i området, detta innefattar skolor, förskolor, äldreboenden, gruppbostäder, personal och brukare inom hemtjänst. IFO-chef har ett särskilt ansvar för personer som inte kan utrymma på egen hand.

Extra aktörers ansvar

Polisen har som uppdrag att säkra vägar och upprätthålla ordning. Inledningsvis kommer polisen upprätta avspärningar kring riskområden och ger omledningsanvisningar, för att skydda allmänheten. Trafikverket kan komma att stödja i de arbetet. Om dammhaveriet misstänks ha orsakats av brott, sabotage eller vårdslöshet, inleder polisen en brottsutredning i ett senare skede.

Dammsäkerhetsklassificering

Enligt lagstiftningen, 25 § 11 kap. miljöbalken, finns tre olika klasser. Förväntade konsekvenser av ett dammbrott avgör klassning, inte dammens skick.

Dammsäkerhetsklass A: nationell kris, risk för människoliv.

Dammsäkerhetsklass B: stora regionala eller lokala samhällskonsekvenser, risk för människoliv.

Dammsäkerhetsklass C: betydande lokala konsekvenser.

Utan dammsäkerhetsklass (U): obetydliga konsekvenser.

Vid ett dammhaveri kan skadorna bli mycket allvarliga, särskilt för dammar i säkerhetsklass A och B. Dammar i klass A bedöms kunna orsaka mycket omfattande konsekvenser, där fara för ett stort antal människoliv föreligger, ofta i tätbebyggda områden. Haveriet kan leda till stora materiella skador på samhällsviktig infrastruktur såsom vägar, el- och vattenförsörjning, samt orsaka allvarlig miljöpåverkan. Tiden för evakuering vid ett dammhaveri bedöms som kort.

För dammar i klass B är konsekvenserna också allvarliga, men i något mindre skala. Här kan fara för människoliv fortfarande förekomma, dock i begränsad omfattning, exempelvis i mindre samhällen. Skador kan uppstå på bebyggelse, vägar och jordbruksmark, och även miljön kan påverkas. Evakuering kan krävas, men det kan finnas något längre varsel än vid ett haveri i klass A.

Både Malå och Norsjö har dammar i den högre klassificeringen i kommunen eller direkt anslutning.

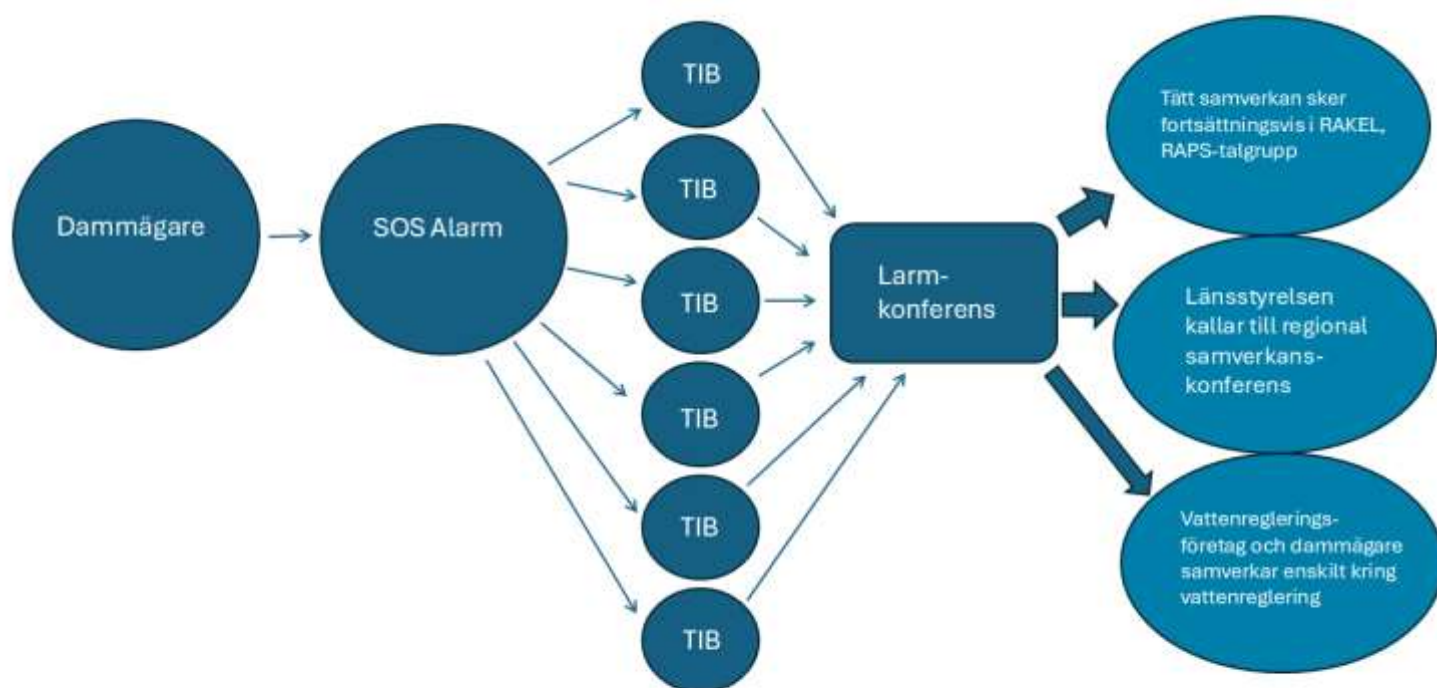
Larmning och varning

Dammägaren ansvarar för att larma SOS Alarm och Länsstyrelsen vid fara för eller konstaterat dammbrott. Kommunen får larm via vår tjänsteman i beredskap (TIB) på räddningstjänsten. Vid dammbrott sker intern larmkedja där den centrala krisledningsstaben sammankallas. Stabsledningen kan i sin tur ta beslut om att sammankalla krisledningsnämnden.

Larmkonferens

SOS Alarm anordnar en larmkonferens vid larm från de dammanläggningar i dammsäkerhetsklass A och B som har avtal med SOS Alarm. Det är förbestämt att den sker 15 minuter efter att larmmeddelandet har skickats ut. Dammägaren kan begära av SOS att den ska hållas senare. Det finns en förbestämd agenda för larmkonferensen. Efter larmkonferensen tar länsstyrelsens samordningsansvar vid. Syftet med larmkonferensen är att sprida omedelbar information om händelsen, vidtagna och planerade åtgärder, bedömd händelseutveckling samt behov av samordning.

Enligt den samordnade beredskapsplaneringen för dammolyckor ska dammägare begära larmkonferens via SOS alarm, SOS-alarm kallar då berörda aktörer till larmkonferens, utifrån den sker fortsatt samverkan i olika forum; via RAKEL, Länsstyrelsens samverkanskonferenser och samverkansmöte mellan vattenregleringsföretag och dammägare. Se flödesschema nedan:

Flödesschemat visar hur dammägaren larmar SOS, som i sin tur kallar berörda aktörers tjänsteman i beredskap (TIB) till larmkonferens. Utifrån detta sker flera olika fortsatta samverkansformer.

Larmlista för Skellefteälven

Nedanstående tabeller visar en förenklad larmlista. Av larmlistan framgår vilka organisationer som får larm.

A-Larm (Dammbrott)

B-Larm (Allvarliga problem)

C-Larm (Hot)

Organisation	Larmnivå A	Larmnivå B	Larmnivå C
Skellefteälvens Vattenregleringsföretag	Ja	Ja	Ja
Skellefteå Kraft AB	Ja	Ja	Ja
Vattenfall Vattenkraft AB	Ja	Ja	Ja
Statkraft Sverige AB	Ja	Ja	Ja
Polismyndigheten Region Lednings Central (RLC Umeå)	Ja	Ja	Ja
Länsstyrelsen i Norrbottens län	Ja	Ja	-
Länsstyrelsen i Västerbottens län	Ja	Ja	-
Boliden Mineral AB	Ja	Ja	
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Ja	Ja	-
Region Norrbotten	Ja	Ja	-
Region Västerbotten	Ja	Ja	
Kommunal räddningstjänst Arjeplog, Arvidsjaur, Sorsele, Malå, Norsjö, Skellefteå	Ja	Ja	-
Försvarsmakten Militärregion Nord	Ja	Ja	-
Trafikverket Region Nord	Ja	Ja	-
Svenska Kraftnät	Ja	-	-

Information till allmänheten

Vid ett konstaterat eller nära förestående dammbrott varnar Räddningstjänsten allmänheten genom Viktigt Meddelande till Allmänheten (VMA). Detta sker genom SMS, radio och TV.

Evakueringsplan

Efter fattat beslut om beordrad evakuering, informeras boende i områden som är direkt påverkade och ligger inom riskområdet för vattenutbredning. Boende hänvisas till särskilda trygghetspunkter under det akuta skedet, upp till ett par dagar. Den enskilde ansvarar för sin egen transport och beger sig dit på egen hand. Varje kommun har sin egen evakueringsplan, se bilagor.

Barn, äldre och vårdtagare i kommunal omsorg

Kommunen har ansvar för att evakuera sina verksamheter och bistå i de fall den enskilde inte kan genomföra evakueringen.

Bilagor (Sekretess enligt 18 kap. 13 § OSL)

Förvaras hos respektive kommun:

- Malå kommuns evakueringsplan
- Norsjö kommuns evakueringsplan
- Regionalt beslutad kommunikationsplan